

## DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDE KÜLTÜREL TEMSİL ALANLARI VE (B)AĞ OLUŞUMLARI

Abdullah Akat  
Karadeniz Teknik Üniversitesi  
abdullahakat7@yahoo.com

### Giriş

Anadolu, yüzyıllarca farklı milletlere ev sahipliği yapmış, bu yolla kültürel zenginlikleri içinde barındırmış ve günümüze taşımıştır. Doğu Karadeniz Bölgesi de, Anadolu'daki bu zenginliğin önemli parçalarından biri olmuştur. Bölgede kültürel temsilin gerçekleştirildiği alanlar genellikle yaz aylarında çıkılan yaylalar, köy meydanları, kahvehaneler, toplantı ve düğün salonları vb. mekanlardır. Bu mekanların özelliklerini ve temsil ile olan ilişkisini kavrayabilmek bölge müziklerinin idrak edilebilmesi açısından oldukça önemli görülmektedir. Şöyle ki, küçük bir coğrafya olmasına rağmen bölgede çalgılar, çalgısal müzikler, horonlar vb. bir çok unsur oldukça farklı yapılarda görünmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki kültürel temsil alanlarını tespit ederek, (b)ağsal düşünce çerçevesinde bu mekanlardan kaynaklanan eyleyenler, ağlar, bağlar ve (b)ağ oluşumlarını ortaya koymaktır.

Araştırmanın kuramsal zeminini Gabriel De Tarde'in 'tekil düşünce', Bruno Latour'un 'eyleyen-ağ', Gilles Deleuze ve Félix Guattari'nin 'kök-sap', Deleuze'un 'tekrar' ve 'taklit' kuramlarından beslenen Ebru Yetişkin'in (b)ağsal düşünce (*net)tachmental thought* kuramı oluşturmaktadır. Yöntemini ise, literatür taramasının ardından gerçekleştirilen alan çalışmalarına bağlı olarak kişisel deneyimler belirlemektedir. Yerinde gözlemler, söyleşiler, sözlü tarih çalışmaları ve derlenen icraların analizleri ile elde edilen veriler eyleyenlere, ağ ve bağlara, temsilin türüne, mekanın özelliklerine ve zaman dilimlerine göre değerlendirilmektedir.

### (B)ağsal Düşünce

'Toplum' ve 'toplumsal' kelimelerinin kökenleri incelendiğinde Latince 'izlemek, takip etmek' anlamında *-seq, -sequi* olarak görülür. Latince *socius* ortak, eş, arkadaş karşılığında kullanılırken, *socio* birleşme, ilişki kurma ve ortaklık etme anlamına gelmektedir. Hakim toplumbilim anlayışı ve toplumbilimlerin hemen hemen her alanında kullanılan 'toplum' kavramı günümüzde bu kökenden git gide uzaklaşmaktadır. Bu sebeple, 'toplum' yerine, Jean-Gabriel De Tarde ve Latour'un düşüncelerinden yola çıkan Yetişkin'in, ortaklığı, birliği ve ilişkileri ifade etmek için kullandığı bağ (*attachment*) ve (b)ağ [(*net)tachment*] kavramlarının kullanılması uygun görülmektedir. Durkheim'in toplumu bireylerden oluşturduğu, bütünsel, organizmacı yaklaşımının yerine Tarde'in her bireyi toplum olarak gören tekil düşünce yaklaşımı (b)ağsal düşünce tarafından benimsenmektedir. Tarde'a göre; "tekil olan birey değil, onun çokluğudur; her bir bireyleşme eğilimi kolektif olmaya devam etmektedir. Herkes bir toplumdur. Toplum insanların içinde oldukları alan olmaktan çok, toplumlar insanların içindedir. İnsanlar toplumda değil, toplumlar bir insanın içinde vardır... Tekil düşünce çoğulluğumuzu göstermektedir" (Akat 2004:8). "De Tarde'in tekillik olarak ifade ettiği her bireye ve her şeye 'biriciklik' niteliği veren, hayatın her küçük parçacıdır" (Yetişkin 2008:123). Bu parçacıklar kendi başlarına bir anlam ifade etmemektedirler ve ancak diğer unsurlarla olan 'ilişkileri' ve 'eylemleri' sayesinde bir anlam kazanabilirler. Böylece her 'uyumlu ilişki' bir eylemi, tanımı, paylaşımı oluştururken, bunların

tümü de toplumu ya da ağı oluşturmuş olur. “Tarde, yalnızca bireyleri gerçek kabul eden, tüm toplumsal fenomenlerin son kertede, benzer inançları ve arzuları olan, etkileşimle birbirini taklit eden iki kişi arasındaki ilişkilere indirgenebileceğini savunan bir toplumsal nominalisti” (Marshall 2005:715). Tarde gibi nominalist bir bilim anlayışına sahip olduğu söylenebilecek olan Latour, Tarde’in toplumbilim anlayışını günümüze taşımıştır. Latour’un ‘eyleyen-ağ kuramı’ (*actor-network theory*), “mikro düzey (yani yüz yüze etkileşimler, yerel alanlar, üyeler, katılımcılar, fail, birey, vb.) ve makro düzey (yani toplum, normlar, değerler, kültür, yapı vb.) arasında hep bir şey kaçırdığı sonucuna ulaşan ve bir türlü tatmin olamayan toplumbilimcinin müteakip bakış açılarındaki değişim hareketine odaklanmaktadır” (Latour 1999:16–17). Eyleyen ağ kuramı, “eyleyenlerin dünya-inşa etme kapasitelerine a priori bir tanım dayatmadan onlardan öğrenmeye dayalı ham bir yöntemdir... eyleyenlerin davranışlarını ve anlayışlarını açıklamaktan ziyade onların dünya-inşa etme etkinlikleri aracılığıyla kendi yollarını müzakere edebilmelerini sağlayan usulleri ve işlemleri aramaktadır” (Latour 1999:20-21). İkili karşıtlıkları yok saymak gerektiğini savunan Latour’un eyleyen-ağ kuramında birey/toplum, fail/yapı, özne/nesne gibi ikili karşıtlıkların yeri yoktur. Latour’a göre; “zıtlıklar ve çelişkilerin, çoğunlukla ve özellikle modernist yaklaşım ile ilgili olmaları nedeniyle üstesinden gelinmeli, zıtlıklar ve çelişkiler yalnızca görmezden gelinmeli ve atlanmalıdır” (Latour 1999:22). “‘Eyleyen’ (*actor/actant*), tekrar vurgulamakta yarar vardır, fail (*agency*), özne ya da birey anlamına gelmediği gibi, insan ve insan olmayanları kapsayan ve semiyotikten kapılan bir kavramdır. Bu yaklaşıma göre, insan eyleyenlerin (*actor*) ve insan olmayan eyleyenlerin (*actant*) yetkinlikleri ve elverişlikleri, bir varlığı ‘değiştirebilme’ hususundaki deneyimlerinden, yaptıklarından ve performanslarından çıkarılabilmektedir” (Yetişkin 2008:126). Gündelik pratikler içinden çıkarılabilecek eyleyen, müzik açısından düşünülecek olursa bir enstrüman, bir ses, bir âşık, bir makam ya da bir kompozitör olabilir. Fakat dikkat edilmesi gereken en önemli unsur şudur ki yalnızca bir ağın varlığı eyleyen kavramının karşılığı olarak düşünülemez, eyleyen değiştirme kudretine sahip olan, farklılığı olandır. “Eyleyenlerin, basitçe, bir ağ içinde olduklarını ileri sürmek, vakit kaybindan başka bir şey değildir. Herhangi bir fark yaratmayan bir eyleyen, hiçbir surette ‘eyleyen’ olarak ifade edilemez. Bir eyleyen... bir başkası için kesinlikle ikame edilemez olandır. O, bir olaydır. Deleuze’ün ifadesiyle beklenmeyen gerçekleşmesidir” (Latour 2005:73). “Ağ ise ne toplumun ne de yapının karşılığına denk düşmektedir. ‘Ağ’ kavramı, internetin ve bugünkü popüler kullanımının içerdiği bozulma (*deformation*) olmadan nakletme ya da her tür malumata anında ve doğrudan ulaşma anlamının tamamıyla dışında, Deleuze ve Guattari’nin ‘kök-sap’ı (*rhizome*) gibi ‘dönüşümler’i ifade etmektedir” (Yetişkin 2008:126).

Yetişkin, bağ, ağ ve dönüşüm arasındaki karşılıklı ilişkilerin ‘(b)ağ’ [(net)tachment] kavramı ile ifade edilmesini gereğini şu şekilde anlatmaktadır:

“(B)ağ’ gerek devingen ve dönüştürücü hareketleri, gerekse yeni anlam alanlarını oluşturma potansiyeli taşıyan tutarlı, sabit, durağan ve dogmatik olmayan, dinamik ve sürekli tanımlanmaktan kaçan ilişkileri ifade etmektedir. (B)ağ, hem bir/çok ağa dâhil olmakta, hem sahip olduğu nitelikler nedeniyle kendisi bir ağ oluşturmakta, hem de devingen ve tutarsız karakterinden ötürü yeni ağlar oluşturmaktadır. Dönüştürücü niteliğinden ötürü (b)ağ kavramındaki bağın kendisinin de bir ağ olabileceği gibi ağ da bir bağ olabilir. Bu nedenle bağ ve ağın söz konusu nitelikleri nedeniyle, (b)ağ kavramında birlikte kullanılması kaçınılmaz gözükmektedir. Durkheim’cı toplumbilim yaklaşımı

açısından ya da hâkim olanın dilinden ifade etmek gerekirse, toplumsal meydana getiren unsurlar ve koşullar, yani bağlar ile toplumsalın yerine getirdiği işlev yani ağ, birbirinden bağımsız olarak algılanmamalıdır, çünkü toplumsal yerine getiren unsur ve koşullar değiştiği ölçüde, toplumsalın yerine getirdiği işlevlerde de bir dönüşüm oluşacaktır. Bu nedenle (b)ağ kavramı, günümüzdeki tekilliklere bağlı olarak değişen dinamik işleyişlere odaklanarak, disimetrik birliktelikler, birleşmeler, ortaklıklar ve paylaşımları içkinleştirmektedir” (2008:128).

Deleuze ve Guattari'nin 'Köksap' teorisi, “kökü olup, o kökten itibaren dallana budaklana ilerleyen bir düşünce silsilesi değil... herhangi bir yerden bir anda ortaya çıkan ve çıktığı yerle kökensel bir bağı olmadan yeni ağlar kurmakta olan ilişkiler”e (Akay 2002:109) odaklanmaktadır. Bu noktada kökenden çok tekrar ve taklit yoluyla değişen ilişkiler ve gündelik pratiklerdeki yansımaları, (b)ağsal düşüncede kökene oranla çok daha önemli bir yeri teşkil eder. Fakat bu, (b)ağsal düşüncenin geçmişi, geleneği veya kökeni hiç bir şekilde ifade etmediği anlamına da gelmemektedir. Dolayısıyla, bu çerçevedeki bir araştırmada geçmişe yönelik bir sınırlama getirilmemeli ulaşılabilen en eski kaynaklar incelenerek dönüşümler tespit edilmeye çalışılmalıdır.

Tarde ve Deleuze'ün savunduğu 'tekrar' kavramı (b)ağsal düşünce için oldukça önemlidir. Deleuze, tekrarı 'basit tekrar' (*bare repetition*) ve 'örtülü/karmaşık tekrar' (*covered/complex repetition*) kavramlarını ortaya koyarak açıklar ve buradan yola çıkarak tekrarin unsurlarından biri olarak gördüğü 'taklit'i bu kavramların merkezine yerleştirir.

“Deleuze'e göre ilk tekrar (basit tekrar), kavramın kimliği ya da temsil ile açıklanan aynının (*same*) tekrardır; ikinci tekrar (örtülü/karmaşık tekrar) ise fark içerir, kendisini bir temsilsizliğin (*a-presentation*) heterojenliği ve düşüncenin (*idea*) değişikliği içine dahil eder. Biri olumsuzdur; kavramın içinde varsayılarak meydana gelir; diğeri ise olumlayıcıdır, düşüncüyü aşarak meydana gelir. Biri farazi, diğeri kategoriktir... Biri durağandır, diğeri dinamik... Biri sonuçta, diğeri nedende tekrardır. Biri kapsamlı, diğeri yoğunudur. Biri sıradan, diğeri ayırt eden ve tekil... Biri yatay, diğeri dikey... Biri geliştirilmiş ve açıklanmış, diğeri kuşatılmış ve yorumlanma ihtiyacı içindedir. Biri devreden, diğeri evirilendir. Biri eşitlik, oran (*commensurability*) ve simetri, diğeri eşitsizlik, oransızlık ve disimetri temeli üzerindedir. Biri cansızdır, diğeri ölümlerimizin ve yaşamlarımızın sırrının yanı sıra zincirlerimizi, özgürlüklerimizi, şeytani ve sonsuz olanı taşır. Biri 'basit' tekrardır, diğeri ise kendisini örterek, maskeleyerek ve gizleyerek biçimlendiren 'örtülü' tekrardır. Bu (örtülü) tekrar kendisini örttüğü, maskelediği ve gizlediği şeylerden daha önce var olamaz ve kendisini biçimlendirerek sarılmış ve kapatılmış olduğu basit tekrar içinde hem basit tekrarı kurar hem de basit tekrarin içinde kendisi kapatılır. Bu iki tekrar birbirinden bağımsız değildir. Basit ve örtülü tekrarin birbirine birbirine karşıt olmadığı ve birbirine bağımlı işlediği göz ardı edilmemeli, bilhassa örtülü tekrarin basit tekrarı kapsadığı hatırlanmalıdır” (Yetişkin 2008:142).

(B)ağsal düşünce, müzikoloji alanında ilk kez tarafımızca kullanılıyor olması ve çalışmanın devamının anlaşılır hale getirilmesi açısından kısaca ele alınarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Giriş bölümünde de belirtildiği üzere, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki kültürel temsil alanları bu kuramsal zeminde incelenecektir.

### Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Kültürel Temsil Alanları

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde birçok (b)ağ sosyal hayatın devamlılık ve değişim süreçlerini yönetmektedir. Siyasi (b)ağlar, dini (b)ağlar, etnik (b)ağlar, ticari (b)ağlar, sporla ilgili (b)ağlar vb. gibi yüzlerce (b)ağdan söz edilebilir. Bölge müziklerinde ise, bu (b)ağların bir çoğu az veya çok etkin olmakla birlikte, bunlardan çalışmanın da konusunu teşkil eden kültürel temsil alanları ile ilgili olarak temsilin gerçekleştirildiği mekanlar incelenecektir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki kültürel temsil alanları (b)ağsal düşünceden yola çıkılarak eyleyen, ağ, bağ ve (b)ağlarla ifade edilecektir. Devamında da eyleyen –ağların oluşturdukları bağların nasıl (b)ağ oluşturdukları ortaya konulacaktır.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin yerel müzikleri, iletişim araçlarının olmadığı dönemlerde yöre çalgıcılarının çevre yerleşimlere giderek yaylalarda, düğünlerde, eğlencelerde veya özel toplantılarda sanatını icra etmesi ve geri dönmesiyle oluşmuştur. Eski dönemlerdeki en önemli araç olarak yaylacılık geleneği de görülebilmektedir. Yaylalarda insanlar çevre yerleşimlerle ilişkiler kurmakta ve hep birlikte müziklerini icra ederek horonlarını oynamaktadırlar. Bu etkileşim içerisinde çalgılar genellikle solo olarak çalınmakta ve yanlarında ikinci bir çalgı kullanılmamakta, kısmi olarak davul/ zurna ikilisine rastlanmaktadır. Bu dönemde icra edilen müzikler incelendiğinde yöresel müziklere genellikle ya gaydeyi<sup>1</sup> üreten kişinin ya da gaydenin üretildiği yerin isminin verilmiş olduğu görülmektedir. Abdi'nin Rizesi Horonu, Rize Horonu, Polat'ın Rizesi Horonu, Topaloğlu Horonu, Giresun Karşılama, Trabzon Milli Havası, Şişmanoğlu Havası, Tuzcuoğlu Havası, Hamza Baş Horonu, Çiñçiva Horonu, Sürmene Sallaması, Akçaabat Horonu, Ağasar Havası gibi. Buradan anlaşılacağı üzere, bölge müzikleri özellikle yaylalarda olmak üzere belli başlı mekanlarda, çalgı eşliğinde ve icracıların çabalarıyla temsil edilmektedir. Buna göre kültürel temsil alanlarını oluşturan yaylalar gibi özel mekanlarda, müzikler dilden dile, çalgıdan çalgıya geçmiş, icracılarda bu müzikleri kendilerine benzeterek sahiplenmişlerdir. Sonucunda da yukarıda belirtilen yer ve kişi isimleri gibi teklikler meydana gelmiştir. Örneğin, Tuzcuoğlu Havası'na ismi verilen icracı burada bir eyleyendir. Yaşadığı bölgede kendisini dinleyen insanlarla bir ağ oluşturmuştur. Bu ağa bağlı olan insanlar ve icracının kendisi de aynı zamanda birer bağdırlar ve diğer taraftan da yine aynı yöredeki başka ağlara da bağlı olabilmektedirler. Dolayısıyla ortaya bir döngü çıkmakta ve hem ağ hem bağ olan bu bireyler (b)ağ'ı oluşturmaktadırlar. Bu örnekteki gibi eyleyen-ağ kuramını uygulamayı sürdürürsek kültürel temsil alanlarının da, bölge müzikleri için önemli ağlar kurdukları ve bağları etkileşimin müsaitliğine ve niteliğine bağlı olarak (b)ağa dönüştürebildikleri görülmektedir.

Mekanlar, Doğu Karadeniz Bölgesi müziklerinin her türlü temsiline ev sahipliği yapan alanlardır. (B)ağsal düşünceye göre insan olan veya insan olmayan eyleyenin oluşma ve ağ kurabilme durumları belirtilmiştir, dolayısıyla her mekan eyleyen özelliği taşımamaktadır. Başka bir deyişle, her mekan kültürel temsil alanı değildir. Doğu Karadeniz Bölgesi açısından düşündüğümüzde bu müziklere yön veren insanların davranışlarını etki altına alabilen mekanların varlığı ve eyleyen olma özelliği taşıdıkları görülmektedir.

İlk olarak, nesilden nesile taşınarak gelen yaylacılık geleneğinin sonucunda, birçok yerleşim yerinden gelen insanların ortak yaylalarda tek bir özellik sergilemesi yaylaların eyleyen olarak bir ağ kurmasını ve tüm yerleşimlerden gelen insanların ortak davranışlar sergilemesini

<sup>1</sup> Gayde: Bölgede ezgiye verilen ad. Bazı alanlarda 'kayde' olarak da görülmektedir.

sağlamaktadır. Yaylalar, bölge müziklerinin temsili açısından bakıldığında en önemli eyleyen olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde de hareketliliğini sürdüren, fakat eski dönemlerde çok daha hareketli olan bir çeşit kültür pazarlarıdır. Buralara gelen insanlar önce köylerinde toplanırlar, ardından belli bir güzergahtan geçerek yaylaya varırlar. Henüz daha yaylaya gelmeden bile toplandıkları köylerinde bir ağ oluşturmuş olurlar. Ardından yaylaya giriş yapan diğer topluluklar gibi horon düzüne inerek, burada diğer ağlarla birleşirler. Doğal olarak bu aşamalar kültürel alış-verişi yani etkileşim yoluyla karşılıklı taşınmayı beraberinde getirmiş olur. Yaylalarda kurulan panayır alanlarındaki ürünlerin alış-verişi gibi kültür alış-verişi de yoğun bir şekilde yaşanır. Yayla oraya giden bütün ağlar birleştirir ve tek bir ağ haline getirir. El ele tutuşan, kol kola gezen insanlar o yaylalarda oluşturdukları ağlar içerisinde diline, dinine, ırkına bakmadan karışır, kardeşleşir. Önemli olan kök değil, buradaki ağın bir üyesi olmak, yani bu ağa bir şekilde bağlı olmaktır. Dolayısıyla Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ortak yaylacılık yapan birçok topluluk zaman içerisinde yaylaların oluşturduğu ağlar içerisinde kardeşleşmiş, düğünlerinde kına gecelerinde özel ritüellerinde birlikte çalmış birlikte oynamışlardır ve (b)ağ haline dönüşmüşlerdir. Bunun en güzel örneklerinden biri, 1900'ü yılların ilk çeyreğinde Davulcu Paneyot ve Türkcü Osman tarafından Düzköy'de yapılan ritüellerdir. Çünkü bu ağlarda yer alan bireyler için önemli olan, hangi dilde söylendiği kime ait olduğu vb. değil, o ağın içinde bağlı olunup olunmadığıdır. Tıpkı oynanan horonlarda el ele bağlanan insanlar gibi kültürleri de birbirine bağlanmakta ve yaylalarda bölge müzikleri açısından (b)ağlar kurulmuş olmaktadır. Bu durum her yayla için ve bu yaylalara çıkan her topluluk için ayrı ayrı örneklendirilebilir ve bu döngü bu şekilde sürer gider.

Köy kahvehaneleri, köy meydanları, yayla çadırları, balıkçı barınakları (damlar), konaklar, konak önleri, mahalle araları hatta herhangi bir açık veya kapalı alan bile bir kültürel temsil alanı haline gelerek mikro ağlar kurulabilir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kültürel temsil alanlarındaki temsiller benzerdir fakat temsilin içeriği farklılıklar göstermektedir. Hemen hemen her yerleşimin mevcut bir yaylası veya temsili gerçekleştirdiği bir mekanı vardır; fakat temsil şekilleri müzik ve oyun anlamında aynı değildir. Bölgede özellikle sahil kesiminde oynanan oyunların büyük bir bölümüne horon adı verilmekle birlikte, çeşitlilik üst seviyede görülmüştür. İcracıların taşıdığı yerel kültür ürünleri önce basit tekrar ve ardından icracının eyleyen olma özelliğini sağlayan yaratı yetisi ile birlikte karmaşık/örtülü tekrara dönüşmekte ve farklılıklar ile yeni oluşlar yaratılmaktadır. Her oluşla birlikte kültürel temsil alanları yeni bir değişim yaşamakta ve bu durum gelenekten günümüze bir döngü halinde sürmektedir.

Kültürel temsil alanları Latour'un ayırdığı iki düzey arasında mikro düzeye girmektedir. Dolayısıyla bu tür çalışmalarda mikro düzeyi çok iyi algılamak için miyop bakmak gerekir. Yani, sürekli olarak alan araştırması yapmak ve belli periyotlarla yinelemek bu tür çalışmaların verimli sonuçlar vermesi açısından oldukça önemlidir.

### **Sonuç ve Öneriler**

Bu çalışma, özellikle son yıllarda ortaya çıkan bir anlayış olarak dünyanın değişim sürecinin hızını takip edemeyen, günün şartlarını yakalayamayan ve değerlendiremeyen yakın geçmişi otantik kabul ederek korumaya çalışan zihniyete karşı, değişimin varlığını ve değişimin dünyanın oluşundan itibaren devam ettiğini savunmaktadır. Dolayısıyla, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kültürel temsil alanları da bu doğal değişim sürecinden etkilenmektedir. Kültürel temsil

alanlarında yapılan temsilin içeriği, şekli, motivasyonu vb. ağın etkileşimlerine göre değişiklikler göstermektedir.

İnsan, hem kùltür taşıyıcısı hem de kùltür yaratıcısıdır. Böylece, eyleyen olur ve fark yaratarak kendine özgü bir ağ oluşturur. (B)ağlar, bu yaratıların birbirleri ile etkileşimi sonucu ortaya çıkan dönüşümlerden ibarettir. Bu sebeple, (b)ağsal düşünce basit tekrarı da kapsayan örtülü/karmaşık tekrarı öne çıkarır ve yaratıyı yüceltir. Yeniliđe giden yolu görerek, mevcut olanın eyleyenler tarafından farklı tınılara, biçimlere, lezzetlere, oyunlara vb. dönüşmesine seyirci kalmamakta ve bu veriler ışığında değişimin yönünü ve etkilişim alanlarını belirlemektedir. Kùltürel temsil alanlarındaki değişimi belirleyen insan ve içinde bulunduğu ağdır.

İnsanoğlunun çoğalması gibi, müzik de her birleşmeden sonra ortaya yeni (b)ağlar çıkarmaktadır. Dolayısıyla öneri olarak bu tür çalışmalar gelenekten beri süregelen kùltürel temsil alanların kökünü arayıp ona bir kimlik yüklemek yerine, kùltürel temsil alanlarındaki etkileşimlerin bağları nasıl (b)ağlara dönüştürdüğünü izah etme çabasında olmalıdır.

(B)ağsal düşünce, bu çabayı göstermek isteyecek araştırmacıların her açıdan özgürlüğünü arttırmaktadır. Hakim olanın dışına çıkarak yeniliğe bakabilmeyi ve yeniliği ifade edebilmeyi kolaylaştırır. Böylece, çalışılan her alanda insan ile ilgili her duruma sahip çıkar ve her birini kendisine yardımcı olarak görür. Bu sebeple de uygulanabilirliği yüksektir. Yerel kùltür ürünlerinin hala canlı kalabildiği, bu ürünlerin halkın gündelik pratiklerinde görülebildiği bir alanda uygulanabileceği gibi, yerel kùltür ürünlerinin görölmesinin neredeyse imkansız olduğu alanlarda da uygulanabilir.

### Referanslar

- Akay, Ali. 2002. *Kapitalizm ve Pop Kùltür*. İstanbul: Bađlam Yayınları.
- \_\_\_\_\_. 2004. *Tekil Düşünce*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- De Tarde, Gabriel. 2004. *Monadoloji ve Sosyoloji*. (çev.) Ö. Doğan. Ankara: Öteki Yayınları.
- Deleuze, Gilles, Félix Guattari. 1990. *Kapitalizm ve Şizofreni: Bin Yayla*. (çev.) A. Akay. İstanbul: Bađlam Yayınları.
- Deleuze, Gilles. 1994. *Difference and Repetition*. (çev.) P. Patton. New York: Columbia University Press,
- Latour, Bruno. 1999. "On Recalling ANT" *Actor Network Theory, The Sociological Review*, (ed.) J. Hassard, J. Law: 15 – 25. Oxford: Blackwell Publishers.
- \_\_\_\_\_. 2002. *Gabriel Tarde and the End of the Social, The Social in Question: New Bearings in History and the Social Sciences*. Londra: Routledge.
- Marshall, Gordon. 2005. *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Yetişkin, Ebru Belgin. 2008. "(B)ağsal Düşünce: Toplum Biliminin Gündelik Pratikler Üzerinden Sorunsallaştırılması" Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Türkiye.